

## СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Владимир Атанасов Янев

за дисертационен труд

за присъждане на образователната и научна степен "доктор"

в област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално направление 2.1. Филология; докторска програма. Теория и история на литературата (Детска литература)

**Автор:** Галина Иванова Димитрова

**Тема:** *Модели на спомена за детството в българската проза за деца и юноши*

**Научен ръководител:** проф. д-р Светлана Стойчева Андерсон

### 1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № Р33-3790 от 24.07.2017 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема "Модели на спомена за детството в българската проза за деца и юноши" за придобиване на образователната и научна степен "доктор" в област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално направление 2.1. Филология; докторска програма Теория и история на литературата (Детска литература). Автор на дисертационния труд е Галина Иванова Димитрова, докторант в редовна форма на обучение към катедра История на литературата и сравнително литературознание в ПУ, с научен ръководител проф. д-р Светлана Стойчева Андерсон.

Представеният от Галина Иванова Димитрова комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- нотариално заверено копие от диплома за висше образование (ОКС 'магистър')
- заповеди за записване в докторантура, прекъсване на обучението (поради майчинство) и за продължаване на обучението;
- заповед за провеждане на изпит от индивидуалния план и съответен протокол за издържан изпит по специалността;
- протоколи от катедрени съвети, свързани с докладване на готовност за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;

- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- списък на забелязани цитирания;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет.

Докторантката е приложила 10 броя публикации с пълнотекстово съдържание и документи, удостоверяващи тяхното публикуване.

Галина Иванова Димитрова е родена през 1975 година в град Раднево, Старозагорско. Завършила е специалност Българска филология /магистърска степен/ в Пловдивския университет "Паисий Хилендарски" през 1999 година. Известно време работи като репортер в Радио Пловдив, след което е учител по български език и литература в основен, прогимназиален и гимназиален курс в различни пловдивски училища. От 2011 година е хоноруван асистент по детско-юношеска литература в Пловдивския университет "Паисий Хилендарски". От същата година до 2014 г. е редовен докторант на университета. Първоначално неин научен ръководител е доцент д-р Маргарита Славова, а след а кончината ѝ - професор д-р Светлана Стойчева Андерсон. През периода тя води семинарни занятия по детско-юношеска литература в Пловдивския университет "Паисий Хилендарски", а също така и семинарни занятия във филиала на университета в град Смолян.

Личните ми впечатления от Галина Димитрова датират от времето, когато беше учител по български език и литература в Техникума по облекло - Пловдив. Отзивите на учениците, студентите и специалистите за работата ѝ бяха отлични. Познавам я и като автор на поетични публикации и книги.

## **2. Актуалност на тематиката**

Самото формулиране на темата представя актуалния характер на повдигнатите от докторантката проблеми и редица мотивирани предложения за тяхното разрешаване в научни и научно-приложни аспекти. Докторантката се насочва към малко проучвани зони на изследванията върху литературата за подрастващите, стреми се към систематизиране на автобиографичните повествования, свързани със спомена за детството.

## **3. Познаване на проблема**

Предложената дисертация убедително доказва отличното познаване на проблемите, свързани със спецификата на автобиографичните повествования за детството на редица бъл-

гарски творци през доста голям период: от средата на 20-те години до средата на 80-години на XX-и век.

#### **4. Методика на изследването**

Авторката на дисертацията е с ясното съзнание, че при типологизиране на наблюдаваните художествени процеси и конкретни белетристични явления не е уместно да следва универсално приложим класификационен принцип. Това води до възприемане на комплексен изследователски подход, при който се съчетават методите на описанието, сравнението и аналитичното вглеждане в значително творби на литературата за подрастващите. Имайки предвид предложенията на утвърдените специалисти в специфичната художествена област, приемайки най-подходящите от тях за осветляването на проблемите, свързани с набелязаната тема, тя достига до оригинални от методологическа гледна точка решения.

#### **5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите**

Дисертантката предлага текст, върху който е работила продължително и отговорно. Резултатите са налице – задълбочени базисни теоретически постановки; изграден солиден понятиен и терминологичен фундамент за подхождането към конкретните изследвания, свързани с темата. "Проблемът за границите между "двете български литератури" от гледна точка на българското литературознание и моделите на спомена за детството в българската проза за деца и юноши" е многостранно представен чрез позоваванията най-вече на литературоведи, придали научен вид на интерпретациите на произведенията за деца. На моделите на спомена за детството в българската проза за деца и юноши между двете световни войни (от 20-те до 40-те години на XX-и век) е посветено представянето на жанрово-стиловите и възрастово-рецептивните преображения на сюжета за детството в сборниците с разкази на Дора Габе "Някога" (1924) и "Когато бях малка" (1939). "Детската книга за възрастни" на Дора Габе е видяна като "психография" на детството и жанрови метаморфози на литературната автобиография, а "Когато бях малка" като "същински" модел на спомена за детството, адресиран към подрастващите. Сполучливо е вмъкнат сюжетът за детството в първия български роман за деца и юноши "Златно сърце" (1929) на Калина Малина.

Галина Димитрова е със съзнание за сложната процесуалност, довела до специфичните характеристики на автобиографичните повествования, които "протичат едновременно в прозата за подрастващи и в тази за възрастни". Тук наистина "чисти" жанрови форми в прозата за подрастващи /.../ трудно биха могли да се представят", пък и е ясно, че в същата тази проза е налице това, което дисертантката отбелязва – преобладаващият брой текстове "са своеобразни стилизации на класическия автобиографичен сюжет", "те предлагат овладян детски код и постигнат детски аспект, но са насочени по-скоро към зрелия читател". Така е в

повестта "Някога" на Дора Габе, където за първи път в литературата ни се появява образът на интелектуалното дете – тенденция, която след близо половин век ще се прояви по-отчетливо в творбите на белетристите от 60-те – 70-те години. Така е и в подложените на детайлен анализ творби на Иван Давидков ("Далечните брегове") и на Станислав Стратиев ("Самотните вятърни мелници").

Правилно се отбелязва, че разминаванията между съдържателно-структурните и жанровите особености на изследваните произведения и техните комуникативни задачи най-често са обусловени както от индивидуалната стратегия на автора, така от литературноисторическите и социокултурните условия във всеки отделен развоен етап. Това е и причината дисертантката да подходи многоаспектно при анализите на жанрово-стиловата, идейно-съдържателната и структурната специфика на съответните произведения, при отчитането на тяхното възрастово-рецептивно поле, което е на границите между литературните конвенции.

Изведени са три основни модела на спомена за детството, относими към фонда на българската проза за деца и юноши и създадени между средата на 20-те и средата на 80-те години на XX-и век: 1. Автобиографичните сюжети в българската проза за деца и юноши между двете световни войни. 2. Споменът за собственото детство и паметта за „голямата история“ като паралелни сюжетни линии в автобиографичните текстове за деца и юноши през 50-те, 60-те и 70-те години на XX-и век. 3. Споменът за детството като сюжет за деца и юноши и като "езоповски език" на прозата за възрастни в текстовете от 60-те, 70-те и 80-те години на XX-и век.

Върху основата на моделността, предложена от дисертантката, се откроят значимите художествени послания в творчеството на автори, обичайно свързвани с ценностните ориентиви на патриархалното като Т. Г. Влайков с характерния носталгичен ракурс на повествованието, Добри Немиров, Силиян Чилингиров. Изследователката представя както индивидуално специфичното у тези писатели, така и приносите им за еволюцията към по-усложненото зрение спрямо минало и настояще.

Добре е представена историческата тема в сюжетите на спомена за детството и нейните вариации в прозата за деца и юноши през 50-те, 60-те и 70-те години на XX-и век, а личните ми художествени предпочитания са свързани с към талантиливи автори като Кольо Георгиев ("Най-хубавото на този свят" и "Лека нощ, татко!", Иван Давидков ("Далечните брегове"), Станислав Стратиев ("Самотните вятърни мелници", "Живот в небето"). Хубаво е включването на "Прочетено крадешком" на иначе сякаш по-известния като литературовед недооценен прозаик Симеон Янев. Всъщност той е от поколението, което има заслуга за надмогване на клишетата в писането за деца и може би тук някъде можеше да се намери мяс-

то не само за Кольо Николов и Станислав Стратиев, но и за белетристиката на Цветан Пешев, Янко Станоев, Димитър Кирков. А иначе книгата "Селски календар" на Георги Марковски е видяна връзката с етнокултурата. Изненадващ е прочитът на повестта на Пелин Велков "Брод" и сборника с разкази за деца на Паулина Станчева "Шарено детство".

Убеден съм, че Галина Иванова Димитрова има усет за ценностите и за слово, което излиза извън ограничителните конвенции. В заключителната част на труда си дисертантката съумява да представи същественото в своите концепции.

## **6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта**

В публикациите на докторантката се вижда движението от първоначалната неориентираност към определена научна тематика и проблематика към осъзнатост на необходимостта от фокусиране на интересите към определени литературоведски проблеми. Така последните публикации на Галина Димитрова след съответната им обработка органично се вписват в дисертационния труд. Обръщам особено внимание на статиите "Мотивът за спомена в стихотворенията за деца на Ран Босилек и Дора Габе" и "Спомен и дистанция в поезията на Петя Дубарова", в които се вижда способността да се вниква в същностното за поетическите послания. Докторантката очевидно притежава дарбата за научно проникновение в лирическото. В публикациите на Галина Димитрова са налице приносни постижения, приложими и в практиката.

## **7. Автореферат**

Представеният автореферат показва в синтетичен вид всички по-важни послания и систематизирани изводи на дисертационния текст. Справката за научните приноси напълно отговаря на същността на дисертацията: 1. Тя е първото системно научно изследване върху типологията на сюжетите на спомена за детството в българската проза за деца и юноши. 2. В създаденото от докторантката отличното познаване на предложените в научната литература периодизации не ограничава откриването на оригинални акценти и на неконвенционални периодизационни опори. 3. Предложените от Галина Димитрова модели са групирани с оглед на повтарящото се в литературните „стратегии“ на спомена за детството, като се отчитат както индивидуалните специфики и комуникативни задачи, така и въздействието на конкретни исторически и художествени тенденции. 4. Справочният апарат е целенасочен, оригинален, практически използваем. 5. Приносни са анализите на текстовете на Дора Габе, Добри Немиров, Анастас Стоянов, Иван Мартинов, Кольо Георгиев, Иван Давидков, Станислав Стратиев, Симеон Янев, Паулина Станчева и Пелин Велков, в които споменът за детството получава оригинални интерпретации в полето на традицията и в полето на по-съвременните повествователни концепции. 6. Ценностно осмислени са базисни в литературата за подрастващи понятия като „дете, детство“, „юноша, юношество“, „архетип на детето“, „детска пси-

хология”, „детски код”, „детски аспект”. Моделите са изведени в контекста на тяхната художествено-естетическа и литературноисторическа функционалност.

## **8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати**

Предложеният дисертационен труд след известна преработка и при необходимото внимание към автори като Константин Константинов и Димитър Кирков би следвало да намери реализация в книга, която би била от полза както за тесните специалисти, така и за преподавателската дейност в началния и средния курс на българските училища.

## **ЗАКЛЮЧЕНИЕ**

Дисертационният труд съдържа научни и научно-приложни постижения, които отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Дисертационният труд показва, че докторантката притежава теоретични знания и професионални умения по научната специалност в област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално направление 2.1. Филология; докторска програма. Теория и история на литературата (Детска литература).

Галина Иванова Димитрова притежава качества и демонстрира умения за научни изследвания, които и занапред ще я представят като даровит изследовател и преподавател.

Поради гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд и автореферат. Предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен "доктор" на Галина Иванова Димитрова в област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално направление 2.1. Филология; докторска програма. Теория и история на литературата (Детска литература).

Пловдив, 13 октомври, 2017 г.

Доц. д-р Владимир Янев